

Cumhuriyet Döneminde Yurttaşlık Bilincini Artırmaya Yönelik Verilen Madalyalar

Nuray Özdemir*

Giriş

İtalyanca “medaglia” kelimesinden gelen madalya; genellikle unutulmaması gerekli görülen bir başarının ya da bir savaşın hatırası olmak üzere verilen altın, gümüş, bakır ya da nikelden yapılmış mükâfat ve şeref armağanıdır.¹ Müsabakalarda mükâfat ya da sanat eserleri için takdir nişanesi olarak verilen ödüllere de madalya denilmektedir. Devlet tarafından hizmette yararlılığın artırılması, moralin geliştirilmesi bakımından önemli bir araç olup yerli veya yabancı askerlere, devlet adamlarına ve kişilere verilen ya da bir olayı veya yeri anmak için çıkarılan madenî plakalardır.²

Eski Yunan ve Romalılarda madenî para da madalya olarak adlandırılmıştır. Ancak daha sonra madalyanın bir tür kıymetli takı aracı olduğu ve paradan ayrı bir nitelik kazandığı düşünülmektedir. Romalılarda tunç ve başka alaşımlardan madalyalar yapıldığı biliniyorsa da tarihte ilk kez madalya sanatı 1438’de Bizans İmparatoru VII. İoannes Palaiologos’un tunçtan madalyası ile başlamıştır.³ Madalya verme zamanla Avrupa kültürünün bir geleneği haline gelmiştir.

Madalya sadece Batı’da değil İslam dünyasında da sıkça kullanılan bir başarı armağanı olarak ön plana çıkmıştır. Bunlar, daha çok dönemin hükümdarlarının adını ve baş kabartmasını taşıyan bir çeşit madenî para özelliği göstermektedir. Abbâsîler ve Anadolu Selçukluları döneminde bu tür madalyalar basılmıştır. Madalya zamanla, özellikle askerî başarıları takdir amacıyla göğse takılan ve çeşitli şekillerde hazırlanmış olan bir çeşit nişan haline gelmiştir. Madalyalar, Osmanlı Devleti’nde batılılaşma hareketinin bir yansıması olarak 18. yüzyıldan

* Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bolu/ TÜRKİYE, ozdemir_n@ibu.edu.tr ORCID:0000-0003-0001-6427

1 “Madalya Maddesi”, *İslam Ansiklopedisi*, C XXVII, Ankara 2003, s. 3011.

2 Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1993, s. 377.

3 “Madalya Maddesi”, s. 3011.

itibaren görülmeye başlanmıştır.⁴ Patrona Halil İsyanı sonrası 1730 yılında çıkarılan altın “ferahî” madalyası Osmanlı’daki ilk madalyadır. Önceleri sadece savaşta ve barışta üstün hizmet gösterenlere verilen madalyalar daha sonraları toplumsal bir olayı sürekli gündemde tutabilmek amacıyla hatıra madalyaları ya da devletin felaketli anlarında yardım edenlere bağış madalyaları olmak üzere de çıkarılmıştır. Madalyalar genellikle altın, gümüş, bronz ve bakır olarak imal edilmişlerdir. Onları nişanlardan ayıran fark görünüm olarak daha küçük ve iki taraflı olmalarıdır. Madalyaların ön yüzünde çoğunlukla olayı vurgulayan rölyefler veya bazen Osmanlı arması bazen de hükümdarın tuğrası konulmuş, arka yüzleri ise verilen kişinin adının yazılacağı ince bir şerit ile olayı açıklayıcı yazılara ayrılmıştır.⁵

Osmanlı Devleti’nde Abdülmecit Döneminde 25 adet, Abdülaziz döneminde 8 adet, Abdülhamit döneminde 26 adet, Sultan Reşat 21 adet dönemde olmak üzere toplam 80 adet madalya ve hatıra madalyonu çıkartılmıştır. Devlete yaptıkları üstün hizmetlerden dolayı devlet adamlarına ve askerlere verilen Liyakat Madalyası, İmtiyaz Madalyası ile savaşlarda yararlılık gösterenlere verilen Silistre, Kırım, Yemen madalyaları en prestijli madalyalar olmuştur. Hatıra madalyası olarak Hünkâr İskeleyi Madalyası, Kolera Madalyası, Hareket-i Arz Madalyası, II. Meşrutiyet Madalyası, bağış madalyası olarak da Hilal-i Ahmer Madalyası, malul askerlere İane Sergisi Madalyası, Donanma İane Madalyası, İane-i Harbiye Madalyası gibi madalyalar öne çıkmıştır.⁶ Bu madalyalar Osmanlı Devleti’nin Batılılaşma ve Avrupa ile uyum sürecinde de önemli birer sembol olmuşlardır. Yeni Türk Devleti’nin kuruluşundan sonra da madalya verme geleneği devam ettirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Madalyası: İstiklal Madalyası

Cumhuriyet döneminin ilk madalyası daha Millî Mücadele yıllarında fedakârlık gösteren halkı savaşmaya teşvik etmek, insanüstü çaba gösterenleri takdir ve yüceltmek amacıyla asker, mebus ve sivil halka verilmesi öngörülen “İstiklal Madalyası” olmuştur.⁷ TBMM’nin 23 Nisan 1920 tarihinde açılışından sonra,

4 Edhem Eldem, *İftihar ve İmtiyaz: Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul 2004, s. 24; “Madalya Maddesi”, s. 3011.

5 T. Nejat Eralp, “Osmanlılarda Nişan ve Madalya”, *Türkler*, C XIII, Ankara 2002, s. 685-686.

6 Eralp, *age.*, s. 686.

7 *İstiklal Madalyası Tarihçesi ve Tanımı*, Türkiye Muharip Gaziler Derneği Yayını, Ankara 1983, s. 17.

uzunca bir zaman devam edeceği öngörülen savaşın başarı ile sonuçlandırılması amacıyla savaşa katılanlara, kazanılmasında emeği geçenlere, milletvekillerine verilmek üzere Saruhan milletvekili Mustafa Necati Bey madalya ile ilgili yasa tasarısını hazırlamakla görevlendirilmiştir. Millî Mücadele'ye katılanlara bir ödül verilmesi konusunda 2 Ağustos 1920 günü yaptığı teklif üzerine Meclis'te müzakereler açılmış ve nihayet 29 Kasım 1920 günü İstiklal Madalyası adı altında bir ödülün ihdasına dair bir kanun kabul edilerek 4 Nisan 1921 günü Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.⁸

Kanunun 1. Maddesinde İstiklal Madalyasının bilfiil ve kıta başında cephede veya iç isyanları bastırmada kahramanlık ve fedakârlık gösteren subaylara, askerlere, millî kahramanlara ve cephe gerisinde bu yüce amaca ulaşabilmek için çalışanlara, istiklal-i millî uğrunda şehit düşenlerin büyük oğluna veya ailesine verileceği açıklanmıştır. Ayrıca kanunun 2. maddesinde ulusal dava uğrunda savaşan ve savunan TBMM üyelerine de birer madalya verileceği ifade edilmiştir. Kanunun 5. maddesine göre milletvekillerine verilecek madalyanın şeridi yeşil, cephede bulunanların kırmızı ve cephe gerisinde çalışanların beyaz olacaktır. Ancak mebus olup da aynı zamanda cephede bilfiil hizmette bulunanların madalya şeritlerinin yarısı yeşil diğer yarısı da kırmızıdır.⁹ Sarı renkte olacak madalyanın 10 binin üzerinde basımının yapılması kararlaştırılmıştır.¹⁰

Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasından sonra madalya yapımı için ilk girişim 9 Ocak 1923 tarihinde çıkarılan 2145 sayılı kararname ile olmuştur. Bu kararname ile Darphane Müdürlüğü tarafından bir yarışma düzenlenmesi ve bunun sonucuna göre yapımına geçilmesi öngörülmüştür. Madalyanın bir yüzünde Misak-ı Millî sınırları dâhilinde Türkiye haritası, diğer yüzünde TBMM'nin açılış tarihi ve madalyanın basım tarihinin bulunması uygun görülmüştür.¹¹ Darphane'nin açtığı yarışmayı heykeltıraş Mesrur İzzet Bey kazanmış ve kendisine bunun için 200 lira ödül verilmiştir. Madalya 35X40 mm çapında, oval şekilde, parlak sarı renkte, 15,55 gr ağırlıkta ve bronzdan 10 bin adet yapılacaktır. İlk basılan madalyalarda tarihler eski yazılı, harf devriminden sonra basılanlarda yeni Türk harfleriyledir. İstiklal madalyası kurdele ve madenî kısım olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Madenî kısım değişmemekle birlikte kurdele dört renklidir. Bu farklı renkler İstiklal

8 *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: I, C VI, İçtima:1, Yüz Beşinci İçtima, 29 Kasım 1920, s. 120.

9 *Ceride-i Resmîye*, 4 Nisan 1921, S. 9, s. 3.

10 *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 30.18.1.1./7.29.6./22.08.1922.

11 *BCA*, 30.18.1.1./6.44.5/09.01.1923.

Madalyası Kanunu'nun 5. maddesinde belirtildiği gibi madalyayı hak edenlerin hak ediş şekillerinden kaynaklanmaktadır.¹²

Madalyanın ön yüzünde, tam ortada Büyük Millet Meclisi binası, yanlarında o zamanki Ankara şehrinin cami ve evlerinin resmi bulunmaktadır. Meclisin arkasındaki güneş ve ışınları zafer ve barışı ifade etmektedir. Meclisin sağ altında Meclis'in açılış tarihi olan (23 Nisan), sol altında ise İstiklal Madalyası yasasının çıkış tarihi olan (1336-1921) tarihi bulunmaktadır. Meclis binasının altında yer alan dünya haritası bilgiyi, orak ve tırpanlar tarıma önem verileceğini, iki taraftaki meşe dalları ise barışı ifade etmektedir. En altta kağnısı ile görülen Ankara köylü kadını, savaşta Türk kadınının erkeklerle birlikte mücadele verdiğini, fedakârlık gösterdiğini belirtmektedir. Madalyanın diğer yüzünde, ay yıldız içerisinde alınmış Türkiye haritası bulunmaktadır. Türkiye'nin merkezi ve Büyük Millet Meclisi'nin bulunduğu Ankara şehri, Türkiye'nin kalbi olarak bir yıldız şekliyle ifade edilmiştir. Buradan çıkan altı ışın, Kars ve Edirne gibi sınır şehirlerini göstermekte ve Ankara'dan çıkacak ışığın Misak-ı Milli sınırlarına kadar her yeri aydınlatacağı anlamını taşımaktadır. En altta 1 Teşrinisani 1338 (1 Kasım 1922) yazılı olup saltanatın kaldırılmasını ilan eden kanunun Meclis'teki kabul tarihidir.¹³



12 *İstiklal Madalyası Tarihçesi ve Tanımı*, s. 64; Derya Uzun, “Sanatsal Göstergeler Bağlamında Az Tanınan Bir Heykeltıraş ve İstiklal Madalyası Tasarımcısı Mesrur İzzet (Ahmet Mesrur Durum)”, *Sanatsal Göstergeler*, Yay. Haz. Kıymet Giray, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2013, s. 52.

13 *İstiklal Madalyası Tarihçesi ve Tanımı*, s. 65.

İstiklal Madalyası almaya hak kazananlara madalyanın ne zaman, ne amaçla ve kime verildiğini belirten “berat” adı verilen belge de verilmiştir. İlk İstiklal Madalyası 21 Kasım 1923’te Mustafa Kemal Paşa’ya takdim edilmiştir. Ayrıca Meclis kararı ile savaşta gösterdiği topyekûn direniş karşısında Maraş şehrine de kırmızı şeritli İstiklal Madalyası verilmiştir. Maraş kalesindeki Türk bayrağına törenle asılmıştır. 1926 yılına kadar madalyalar TBMM’ce verilmiş ve bu süre içinde 6920 madalya dağıtılmıştır. 1926 yılından sonra madalyalar Milli Savunma Bakanlığı’nca ve yalnız kırmızı şeritli olarak verilmiştir.¹⁴

Türk Tayyare Cemiyeti Tarafından Verilen Tayyare Madalyası

Türk Tayyare Cemiyeti, Türkiye’de sivil havacılığın gelişmesi için Mustafa Kemal Paşa’nın emriyle 16 Şubat 1925 tarihinde Ankara’da kurulmuştur. Havacılığın askerî, iktisadi, içtimai ve siyasi önemini tanıtmak, askerî havacılığı desteklemek, ulusal havacılığı kurmak, havacılık sanayinin temellerini atmak, personel yetiştirmek amaçlanmıştır.¹⁵ Cemiyetin ilk genel başkanlığını Cevat Abbas (Gürer) Bey yapmıştır. Halkın bağış ve yardımları ile kısa sürede büyümüştür.¹⁶

Türk Tayyare Cemiyeti’nce bütün halkın cemiyete ilgisini artırmak ve yardım yapacak yurttaşları teşvik etmek için “Tayyare Madalyası” adıyla bir ödül verilmesi yoluna gidilmiştir. Bunun için bir madalya nizamnamesi hazırlamakla Türk havacılığının öncü bir ismi olan Vecihi (Hürkuş) Bey görevlendirilmiştir. Bronz, gümüş, altın ve murassa olmak üzere dört kademedeki verilecek olan madalya, Vecihi Bey tarafından bröve şeklinde, 5 cm. çapında oval bir çelenk olarak düzenlenmiştir. İçi ise Vecihi Bey’in yaptığı ilk Türk tipi tayyarenin (Vecihi K VI) resmi ile süslenmiştir.¹⁷

Türk Tayyare Cemiyeti Madalya Nizamnamesinde madalyanın verilmiş amacı ve şekli şöyle açıklanmıştır:¹⁸

“Türk Tayyare Cemiyeti’ne semahat ve mürüvvet gösteren vatanseverlerle hayatını istihkar edencesine mütemadiyen çalışan sivil tayyarecilere ve vatani hizmetlerde

14 Eldem, *age.*, s. 490; *İstiklal Madalyası Tarihi ve Tanımı*, s. 117; Erhan Alpaslan-Sadi Gedik, “TBMM Tarafından Maraş’a İstiklal Madalyası Verilmesi ve Şair Mehmet Nadi Bey’in Madalya Kasidesi”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C XV/S. 1, 2018, s. 273.

15 *Türk Tayyare Cemiyeti Nizamname-i Esasisi*, Ankara Matbaası, Ankara 1926, s. 2.

16 Demo, Ahmet Aslan, “Tayyare Cemiyeti’nin Propaganda Faaliyetleri ve Tayyare Bayramları”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C XIV/S. 3, s. 141-142.

17 Vecihi Hürkuş, *Bir Tayyarecinin Anıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000, s. 177.

18 *Türk Tayyare Cemiyeti Esas Nizamname ve Madalya Nizamnamesi*, Ankara 1932, s. 18.

büyük yararlılıkları görülen askeri havacılara bir iftihar ve imtiyaz alameti olmak üzere ‐Tayyare Madalyası‐ ihdas edilmiştir.”

Tayyare madalyası, merkez idare heyetinin inhaları üzerine verilir. Devletçe muvazzaf havacıların madalyalarla taltifi ait oldukları makamların teklifi üzerine yapılır.

Madalya, murassa, altın, gümüş ve bronz olmak üzere dört çeşittir.

- a- Cemiyete bir defada otuz ya da düzenli taksitlerle bir senede 50 lira iane veren bir zata bronz madalya,
- b- Cemiyete bir defada yetmiş beş ya da düzenli taksitlerle bir senede 100 lira iane veren bir gümüş madalya,
- c- Cemiyete bir defada iki yüz ya da düzenli taksitlerle bir senede 250 lira veren bir zata bir altın madalya,
- d- Cemiyete bir defada iki bin beş yüz ya da bir senede 3000 liradan fazla iane veren zat, aile ve müesseselere murassa madalya verilir.
- e- bu madalyaları koca, karı, oğul ve kızlar da taşımak hakkına malikdirler.

Fahri azalık unvanını almış olanlara Merkezi İdare Heyetinin kararı ile madalya verilebilir.

Bütün tayyare madalyaları sol göğüsün altına takılır, kadınlar arzu ettikleri şekilde kullanmakta serbestirler.

Madalyalar evlat ve ahfada intikal eder.

Cemiyetin hava vasıtaları ile seyahat edeceklerden murassa madalyası olanlar %30, altın madalyası olanlar %20, gümüş madalyası olanlar %15 ve bronz madalyası olanlar %10 oranında mevcut tarifeden istifade ederler.

İlk murassa madalyanın Türk Tayyare Cemiyeti Başkanı Cevat Abbas Bey tarafından Cumhurbaşkanını Mustafa Kemal Paşa ve eşi Latife Hanım’a takdim edilmesi uygun görülmüştür.¹⁹ Başbakan İsmet (İnönü) Bey ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi (Çakmak) Paşa da ilk murassa madalya verilenler arasında yer almıştır.²⁰ Cemiyete bağışta bulunan halka da törenle madalyalar dağıtılmıştır.

19 ‐İlk Tayyare Madalyaları‐, *Cumhuriyet*, 25 Mayıs 1925, s. 2.

20 *BCA*, 30.10.00/194.330.5/ 232/08.06.1925; ‐Murassa Madalyalar‐, *Hâkimiyet-i Milliye*, 5 Haziran 1925, s. 2.

Örneğin 29 Şubat 1929'da İzmir'de cemiyete defalarca beş bin lira yardımda bulunan Alaiyelizade Halim Bey'e murassa madalya verilmiştir.²¹



Tayyare Madalyası modern Türkiye'nin tanıtımı açısından da kullanılmıştır. Türkiye'ye ziyarette bulunan havacılara ve çeşitli misafirlere de verilmiştir. Örneğin dönemin ünlü Amerikalı havacısı Lindbergh'in annesinin Ankara'ya yaptığı seyahatte Türk Tayyare Cemiyeti tarafından onuruna bir ziyafet verilmiştir. Tayyare Cemiyeti Reisi Fuat Bey'in bir mektubu ile beraber oğluna verilmek üzere Madam Lindbergh'e murassa bir Tayyare Madalyası takdim edilmiştir. Cemiyetin bu madalya takdimi Amerika kamuoyunda ilgi görmüş ve New York Times'da yer alan bir haber Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'ne şu şekilde yansımıştır:²² “*Türkiye kendini tanıtmak usulünü artık biliyor. Miralay Lindbergh'in annesinin ziyaretinden de istifade etmesini bildi. Kendisini medeni cihanın bir uzvu olduğunu Lindbergh'e verdiği madalya ve onu yenilmez bir kahraman olarak tavsif eden bir vesikası ile ispat etti.*”

Ulus Zafer Anıtı Madalyası

Cumhuriyetin ilanıyla benimsenen ulus-devlet anlayışını geniş kitlelere yaymada kültür ve sanata önem ve öncelik verilmiştir. Sanat, devrimin geniş kitlelere yayılmasında ve toplum için yeni bir kimlik olan ulusal bilincin yaratılmasına

21 “İzmir'de Tayyare Madalyaları Merasimle Takıldı”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Mart 1929, s. 1.

22 “Lindbergh'i Takdirin Amerika Efkarında Yaptığı Akis”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 11 Nisan 1929, s. 1.

yönelik olarak kullanılacak eğitim araçlarından biri olarak görülmüştür. Kentlerde kamusal alanların oluşturulması ve bu alanlara dikilen anıt heykellere büyük önem verilmiştir. Ankara’da yapılan ilk anıt heykel Ulus semtinde Hâkimiyet-i Milliye Meydanı’na dikilen Avusturyalı Heykeltıraş Heinrich Krippel tarafından tasarlanan Atlı Atatürk Anıtı olmuştur. Dökümü Viyana’da yapılarak Türkiye’ye getirilen bronz heykelde Mustafa Kemal Paşa, Sakarya adlı atının üstünde askeri üniforma içinde betimlenmiştir. Kaidenin ön kısmında, iki uçta birer Türk askeri figürü ve arka kısmında ortada mermi taşıyan bir Türk kadını figürü yer almıştır. Bu figürler, sivil halkın ve Türk askerinin, Kurtuluş Savaşı’nda birlikte verdiği mücadeleyi simgelemektedir. Kaidenin üzerinde yer alan kabartmada ise Kurtuluş Savaşı ve zaferinin kazanılması konuları işlenmiştir.²³

Ankara’da Hâkimiyet-i Milliye Meydanı’nda 24 Kasım 1927 tarihinde Zafer Anıtı’nın açılış töreni yapılmış ve halkın büyük katılımı olmuştur. Modern Türkiye Devleti’nin sembollerinden biri olarak görülen bu heykelin hatırası olarak bir de bronzdan madalya basılmış ve günün hatırası olarak törene katılanlara dağıtılmıştır.²⁴

Madalya’nın bir tarafında Mustafa Kemal Paşa’nın büstü diğer tarafında da Mustafa Kemal Paşa’nın Sakarya isimli atı üzerindeki resmi ve altında “*Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri*” ve “*Büyüküzyirmiyedi senesinde makarr-ı Cumhuriyet Ankara şehrinde bi’l-izzı ve’l-kemal rekz edilen Abide-i zafer Hatırası*” yazısı vardır.²⁵

23 Osman Kıvanç, “Cumhuriyet’in Anıtları: Anıt Heykeller”, *Türkler*, C XVIII, s. 504-508., s. 503-512.

24 Dün Ankara’da Rezk Edilen Zafer Abidesinin Resmi Küşadı Yapıldı, *Cumhuriyet*, 25 Kasım 1927, s. 1.

25 Türkiye Cumhuriyeti Madenî Paraları ve Madalyaları (1923-1973), Yay. Haz. İbrahim Tözen-Tunçay Aykut, Nümismatik Yayınları, İstanbul 1973, s. 80.



Aile Madalyası

Cumhuriyetin ilk yıllarında devletin nüfusu arttırmak için başvurduğu yollardan biri de sağlık alanında alınan önlemler olmuştur. Bu konuda yapılan en önemli yasal düzenleme Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun kabulüdür. 1593 numaralı 24 Nisan 1930 tarihli Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun "Çocukluk ve Gençlik Koruması" başlığı altında nüfus artışı özendirme ve çocuk sayısını artırmaya yönelik şu madde kabul edilmiştir.²⁶

"Madde 156- Bu kanunun neşrinden sonra berhayat çocuğu altı veya altıdan fazlaya balığ olan kadınlara Deoletçe mükâfatı nakdiye verilmesi için her sene Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti bütçesinde bir faslı mahsus açılır. Arzu edenlere nakdî mükâfat yerine ihdas edilecek bir madalya verilir. Bu kanunun neşri tarihinde berhayat altı veya daha ziyade çocuğu olan kadınlara dahi bu madalya verilir."

Madalya ve ikramiyelerin nasıl verileceği ise merak konusu olmuştur. Kanuna göre ikramiye ve madalya alması gereken altı ve daha fazla çocuklu ailelerin isim defterleri Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâlet'ince vilayetlerden talep edilmiştir. İlk planda Ankara'da 200'e yakın çok çocuklu aile tespit edilmiştir. Bütün Türkiye'de bu şekildeki ailelerin miktarının on beş binden fazla olduğu tahmin edilmiştir.²⁷

Altı veya daha fazla çocuklu annelerden fakir olmayanlara madalya, fakir annelere de nakdî mükâfat verilmesi uygun görülmüştür. Nakdî mükâfatların belediyeler

26 *Umumi Hıfzıssıhha Kanunu*, Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, Ankara 1930, s. 28; "Umumi Hıfzıssıhha Kanunu", *Resmî Gazete*, Sayı:1489, 6 Mayıs 1930, s. 8903.

27 "Çok Çocuklu Aileler İçin", *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Ocak 1931, s. 4.

tarafından verilmesi düşünülmüş fakat her belediyenin mali durumu buna müsait olmadığı için bu ödeneğin hükûmet bütçesinden verilmesi uygun görülmüştür. Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti bu tahsisatı aldıktan sonra başvuru dilekçeleri her vilayetin idare heyetleri tarafından incelenecek ve ikramiye verileceklerle madalya verilecekler ayrılacaklardır.²⁸ Bu çerçevede 1931 yılı bütçesine tahsisat konulmuştur. Ancak bazı çok çocuklu aileler kanunun kendilerine verdiği bu haktan haberdar olmadığı için vilayetlerde bu yoldaki müracaatlar çok sınırlı kalmış ve nihayet devlet kurumları tarafından bu işin takibi yoluna gidilmiştir.²⁹ Ocak ayı sonuna kadar 19 vilayetten Vekâlet'e gönderilen bilgiye göre mükâfat veya madalya verilecek ailelerin toplamı 13.000'den fazladır. Buna göre yurt genelinde aile sayısının kırk beş bini bulacağı tahmin edilmiştir.³⁰ Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâletince hazırlatılan madalyalar büyük ilgi görmüştür. Madalyalar törenle dağıtılmış ve Anadolu'da kadınlar arasında madalya sahibi olmak bir ayrıcalık sembolü olmuştur. Madalyanın bir yüzünde kolları altında altı çocuğunu koruyan bir anne ve diğer yüzünde içi boş bırakılmış defne dallarından bir çelenk vardır.

Kadınlara aile madalyası verilerek toplumda çocuk sayısının artırılması ve aile bilincinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Kanunun uygulandığı 1930-1948 yılları arasında 132.847 aileye toplamda 4.025.485 lira nakdî yardım yapılırken 3.623 aile ise madalya almayı tercih etmiştir.³¹

28 "Çok Çocuklu Aileler", *Akşam*, 29 Aralık 1930, s. 3.

29 "Çok Çocuklu Aileler", *Hâkimiyet-i Milliye*, 12 Ocak 1931, s. 2.

30 "Altudan Fazla Çocuğu Olanlara Sıhhat Vekâleti Madalya Verecek", *Hâkimiyet-i Milliye*, 21 Ocak 1931, s. 1.

31 Yaşar Semiz, "1923-1950 Döneminde Türkiye'de Nüfusu Artırma Gayretleri ve Mecburi Evlendirme Kanunu (Bekarlık Vergisi)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2010, s. 468.



Sivas Hattının İşletmeye Açılış Hatırası Madalyası

Cumhuriyet döneminde demiryolu yapım çalışmalarına önem ve öncelik verilmiş, o dönemin ifadesi ile hükümetler “şimendifer politikası” izlemiştir. Millî sermayeye dayanan ilk demiryolu hattı, toplam uzunluğu 1149 km olan Ankara-Kayseri-Sivas-Erzurum istikametinde yapılmıştır. Bu hat 1927 yılında Kayseri’ye, 1930 yılında Sivas’a, 1939 yılında da Erzurum’a ulaşmıştır.³² Hattın Sivas’a ulaşması büyük bir gurur kaynağı olarak görülmüş ve hattın açılışı için 30 Ağustos 1930’da yapılan tören de oldukça görkemli olmuştur. Darphane tarafından açılış törenine katılacak davetlilere verilmek üzere bin adet bronzdan madalya yapılması ve bu tarihî günün ölümsüzleştirilmesi amaçlanmıştır.³³

Sivas Hattı’nın açılış töreni münasebetiyle Devlet Demiryolları tarafından hatıra olarak yaptırılan madalyalardan bir tane de 25 Ekim 1930 günü Mustafa Kemal Paşa’ya takdim edilmiştir.³⁴ Bu madalyaların bir tarafında lokomotif ve altında “Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları’nın baş harflerinden yapılmış monogram, diğer tarafında “Sivas İstasyonu’nun İşletmeye Açılış Hatırası - 30 Ağustos 1930” yazılmıştır.

32 Yakup Kalkay, “Cumhuriyetin 19 uncu Yılında Demiryollarımız”, *Demiryollar Dergisi*, S. 213-214, Ekim-Aralık 1942, s. 23-24.

33 “Sivas Hattı İçin Darphanede Madalya Yapılıyor”, *Hâkimiyet-i Millîye*, 4 Ağustos 1930, s. 3; “Sivas Hattı”, *Akşam*, 29 Ağustos 1930 s. 1; “Sivas Hattı Açılıyor”, *Cumhuriyet*, 28 Ağustos 1930, s. 1,5.

34 “Sivas Hattının Küşadı Hatırası”, *Hâkimiyet-i Millîye*, 26 Ekim 1930, s. 1; “Gazi Hz.ne Takdim Edilen Madalya”, *Cumhuriyet*, 27 Ekim 1930, s. 3.



Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Madalyası

Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, 1929 yılında dünya genelinde yaşanan ekonomik kriz üzerine TBMM Başkanı Kâzım (Özalp) Paşa'nın başkanlığında, Mustafa Kemal Paşa'nın himayesinde, krizle hükûmetin ve halkın birlikte mücadele etmesi için Ankara'da kurulmuştur. Halkı tutumlu yaşamaya ve yerli malı tüketmeye özendirmeye çalışmıştır. Her yılın 12-19 Aralık tarihleri arasında yerli malı kullanımına dikkat çekmek için Millî İktisat ve Tasarruf Haftası kutlanmıştır. Bu haftalar adeta ulusal bir bayram havasında olmuştur. Yerli ürün satan mağazalar bu hafta içerisinde satışlarını artırmak için hem vitrinlerini süslemişler hem de fiyatlarında indirim yapmışlardır. Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti de daha fazla mağazanın yerli ürün satmasını sağlamak için mağazalar arasında “vitrin yarışmaları” düzenleyerek dereceye girenleri madalya ile ödüllendirmiştir.³⁵

Vitrin müsabakasında birinci ve ikinci gelenlere verilecek madalya ile diğer iştirak edenlere verilecek diploma için Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nce bir müsabaka açılmıştır. Birinciye elli lira mükâfat verilecektir. Gazetelere verilen ilan ile kamuoyuna madalya ve diploma müsabakası duyurulmuştur. Madalya ve diplomanın üzerinde ulusal sanayinin inkişafını temsil eden bir resim bulunacak ve madalyanın arkasında “Tasarruf ve Yerli Malı Haftası” ve “Millî İktisat ve

35 Doğan Duman, “Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyet”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C I/ S. 2, 1992, s. 136-137.

Tasarruf Cemiyeti” yazılı bulunacaktır.³⁶

1930 yılı Tasarruf Haftası’nda vitrin müsabakasında kazananlara 14 Aralık 1931 tarihinde Kâzım Paşa tarafından madalya ve diplomalar verilmiştir. 1930 yerli malı haftası vitrin müsabakasında başarılı olmuş ve madalya ve diploma kazanmış olan müesseseler arasında Sanayi ve Maadin Bankası Satış Şubesi, Atlas Kundura Mağazası, Memurin Kooperatif Şirketi Şark Halı Ticarethanesi yer almıştır.³⁷

Cumhuriyetin Onuncu Yılı Hatırası Madalyası

Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü kutlama hazırlıkları çerçevesinde bu önemli günün hatırası olarak Maarif Vekâleti’nin girişimi ile Darphane’de bronz bir madalya basılması hakkında bir kararname çıkarılmıştır. Madalya hakkında Maarif Vekâleti’nce hazırlanan talimatnamenin İcra Vekilleri Heyeti’nce 9 Ekim 1933 tarihinde yürürlüğe konulması kabul edilmiştir.³⁸ Talimatnameye göre bastırılan bu hatıra madalyaları on beş kuruş bedel karşılığında Ziraat Bankası ve sandıkları ile Ziraat Bankası teşkilatı bulunmayan yerlerde kaza merkezlerinde kaymakamların başkanlığı altında teşkil eden özel komisyonlar tarafından satılacaktır. Cumhuriyetin onuncu yıl dönümünün hatırasını yaşatacak olan bu madalya her yaştaki kadın ve erkek vatandaşlar ile arzu eden yabancılara da satılacaktır.³⁹ Madalya satışından elde edilen gelirin “inkılaba hizmet eden bir esere sermaye” olarak kullanılacağı duyurulmuştur.⁴⁰ 200 bin adet bastırılan madalyanın bir tarafında Gazi Mustafa Kemal’in resmi diğer tarafında “Türkiye Cumhuriyeti 1923-1933” tarihi vardır. Madalya kırmızı beyaz bir kurdele ile asılmaktadır. Madalyaya halk büyük ilgi göstermiştir.⁴¹

36 “Madalya ve Diploma Müsabakası”, *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1931, s. 5.

37 “1930 Tasarruf Haftasında Vitrin Müsabakasında Kazananlara Dün Madalyalar Verildi”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Aralık 1931, s. 1-2.

38 *BCA*, 30.18.1.2/ 39.70.12/ 235-46, 9 Ekim 1933.

39 *Resmî Gazete*, 18 Ekim 1933, S. 2532, s. 3151.

40 “Cumhuriyetin Onuncu Yılına Kutlulama İçin”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 13 Temmuz 1933, s. 1.

41 “Cumhuriyetin 10 uncu Yılı”, *Cumhuriyet*, 5 Eylül 1933, s. 1; “Bayram Hatırası Madalyalar Ziraat Bankası’nda Satışa Çıkarıldı”, *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1933, s. 2.



Cumhuriyetin 15. Yıl dönümü için de madalya basılması uygun görülmüştür. 50 bin adet basılacak madalya tasarımı için açılan müsabakaya dair Kurun, Vakit, Cumhuriyet, Haber gibi dönemin gazetelerine 27 Temmuz'dan 7 Ağustos'a kadar on gün süreyle yayınlanmak üzere CHP tarafından para ile şu ilan verilmiştir:⁴²

“C.H.P. Genel Sekreterliğinden;

Cumhuriyetin 15 inci yıldönümü hatırası olarak bir tarafında Büyük Önderimiz Atatürk'ün kabartma bir resimleriyle altı ok, diğer tarafında Cumhuriyetin 15 inci yılını tespit ede yazı bulunmak üzere partimizce bir madalya yaptırılacaktır. Sanatkârlarımızın açtığımız bu müsabakaya iştirakleri ve hazırlayacakları numuneleri ağustosun sonuna kadar C.H.Partisi Genel Sekreterliğine göndermeleri rica olunur.”

Yarışma, 10 Ağustos'ta son bulmuş ve açılan yarışmaya 25 kişi katılmıştır. Darphane Müdürlüğü'nde görevli Heykeltraş Nusret Suman jüri tarafından seçilmiş ve 300 lira ile ödüllendirilmiştir.⁴³

İran Şahı Rıza Pehlevî'nin Türkiye Ziyareti Hatırası Madalyası

Cumhuriyet'in ilk yıllarında İran ile bazı sınır anlaşmazlıkları yaşanmış ancak Nisan 1925'de İran'da Kaçar Hanedanlığı'nın yıkılıp yerine Pehlevî sülalesinin geçmesi Türk-İran ilişkileri için yeni bir başlangıç olmuştur. 25 Nisan 1926'da

42 *BCA*, 490.1.0.0/1154.50.1/ 7.Büro/ 5.11.1938; “15 inci Yıl Madalyası”, *Cumhuriyet*, 4 Ağustos 1938, s. 1.

43 *BCA*, 490.1.0.0/1154.50.1/ 7.Büro/ 5.11.1938.

kendini İran Şahı ilan eden Rıza Pehlevî, sınır anlaşmazlıklarını çözüp Türkiye ile iyi ilişkiler kurmuş ve yapacağı reformlar için yardım almayı amaçlamıştır. İran'ın bu yeni tutumu Türkiye'de de olumlu karşılanmış ve karşılıklı dostane ilişkiler kurulmuştur. İran Şahı Rıza Pehlevî'nin 1934 yılı Haziran ayında Türkiye'ye yaptığı ziyaret bu dostane ilişkileri daha da pekiştirmiştir. Türkiye ziyareti sırasında Türk halkı ve Atatürk tarafından sıcak bir şekilde karşılanmıştır.⁴⁴

İran Şahı ile maiyetindeki zevata Türkiye'yi ziyaretlerinin bir hatırası olarak takdim edilmek üzere Darphane'de 150 adet madalya basılmıştır. Bunlardan bir tanesi altın, diğerleri gümüş ve bronzdan yapılmıştır. Altın madalya Şah'a sunulmuştur. Bu madalyaların modelini heykeltıraş Zeynel Saray Bey yapmıştır. Bir yüzünde ortada Atatürk'ün kabartma resmi, çevresinde "İran Şehinşahı Âlâ Hazreti Hümayun Rıza Şah Pehlevî Hazretleri'nin Türkiye Cumhuriyeti Gazi M. Kemal Hazretleri'ni Ziyaretleri Hatırasıdır- Ankara 1934" yazılmıştır. Diğer yüzünde ise Rıza Şah Pehlevî'nin kabartma resmi çevresinde, Farsça olarak "Bayadigar-ı Mülakat-ı Âlâ Hazret Hümayun Rıza Şah Pehlevî Şehinşah-ı İran Bahazret-i Gazi M. Kemal Reis-i Cumhuriyet-i Türkiye- Ankara 1934" yazısı vardır.⁴⁵

Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Hatırası Madalyası

Birinci Köy ve Ziraat Kongresi, cumhuriyetin ilanının on beşinci yıl dönümü kutlamaları çerçevesinde kırsal kesimin kalkınmasına yönelik yapılmıştır. 27 Aralık 1938'de başlamış ve dört gün süren kongre, Meclis binasında toplanmıştır. İlk defa olarak toplanan bu büyük kongreye TBMM üyeleri, vekâletler, genel müdürlük temsilcileri, Ankara'daki yükseköğretim temsilcileri, İstanbul Üniversitesi temsilcileri, gazeteciler ve Anadolu Ajansı temsilcileri ile millî bankaların temsilcileri, kooperatifler, çeşitli firmalar ve vilayet temsilcileri katılmışlardır.⁴⁶ Kongrede Türk tarım politikalarının çeşitli yönleri incelenmiştir. Kongrede en çok ziraatta pazar ve üretim araçlarının geliştirilmesi üzerinde durulmuştur. Ancak II. Dünya Savaşı öncesine gelen kongrede alınan kararlar tam olarak uygulanamamıştır.⁴⁷

44 Mehmet Okur, "Atatürk Tarafından Yabancı Devlet Başkanlarına Verilen Hediyeler", A.Ü. *Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 33-34, Mayıs Kasım 2004, S. 82-83. s. 79-88.

45 "Madalya Hazırlanıyor", *Cumhuriyet*, 6 Haziran 1934, s. 5; "İran Şahı Hz. Nin Ziyaretleri Münasebetiyle Madalya Basılıyor", *Hâkimiyet-i Millîye*, 3 Haziran 1934, s. 1; *Türkiye Cumhuriyeti Madenî Paraları ve Madalyaları*, s. 82.

46 "Birinci Köy ve Ziraat Kongresi", *Ulus*, 18 Aralık 1938, s. 5; "Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Dün Başvekîlimizin Çok Kıymetli Bir Nutkiyle Açıldı", *Ulus*, 28 Aralık 1938, s. 1

47 Türkan Başyığıt, "Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları", *Türkler*, C XVII, s. 1220.

Kongreye katılan azalara hatıra olmak üzere bir madalya dağıtılması uygun görülmüştür. Kongre müddetince taşınacak olan bu madalyaların üst kısmında muhataplarının kendilerini isimleriyle tanıyabilmesi için azaların isimleri yazılacaktır. Madalyanın bir tarafında Atatürk'ün traktör üzerinde çekilmiş resmine yer verilmiş, diğer tarafında ise Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi-1938 Ankara yazılmıştır.⁴⁸



İkinci Türk Tarih Kurultayı Hatıra Madalyası

I. Türk Tarih Kongresi Maarif Vekâlet'inin girişimi ve Mustafa Kemal Paşa'nın himayesinde 2-11 Temmuz 1932 tarihleri arasında Ankara Halkevi Binası'nda toplanmıştır. Türk tarih tezini tanıtmak, tarih ders kitaplarını geliştirmek amaçlanmıştır. Çok sayıda lise ve ortaokul öğretmeni, akademisyenler ve Türk Tarih Kurumu üyeleri katılmıştır. İkinci Türk Tarih Kongresi (Kurultayı) ise 20-25 Eylül 1937 tarihleri arasında Dolmabahçe Sarayı'nda toplanmıştır. Atatürk Türk tarih tezini uluslararası alanda kabul ettirmek ve Batılıların Türklerle ilgili asılsız iddialarını bilimsel metotlarla çürütmek istediğinden II. Türk Tarih Kongresi'ne yabancı bilim adamlarını da davet etmiştir. 40'ı yabancı ülkeden gelen uzmanlar olmak üzere 343 kişi katılmıştır.⁴⁹

48 Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Dün Başvekilimizin Çok Kıymetli Bir Nutkiyle Açıldı", *Ulus*, 28 Aralık 1938, s. 1

49 Sezai Öztaş, "Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı ve Tarih Öğretimi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2, S. 2, Haziran 2009, s. 99-100.

II. Türk Tarih Kurultayı ilk uluslararası kongre olma özelliği taşıdığından büyük önem verilmiştir. Kongre hatırası olmak üzere Darphane tarafından bir hatıra madalyası basılmıştır. Nikelden 1000 adet basılan madalyaların ortasında Alacahöyük'te yapılan kazılarda bulunan bir eserin resmi ve çevresinde "İkinci Türk Tarih Kurultayı-Eylül 1937" yazısı yer almıştır.⁵⁰



Askerî Manevralar Anısına Bastırılan Madalyalar

1930'lu yıllarda hızla silahlanan Almanya'nın Balkanlara yönelik, İtalya'nın da Akdeniz'e yönelik yayılcı ve saldırgan politikaları karşısında gerginleşen ortamda olası bir savaşa karşı hazırlık olarak Türkiye'de askerî alanda yapılan çalışmalara ağırlık verilmiştir. Türk ordusunun eksiklerini belirlemek, ordunun sürekli canlı tutulması ve Türk ordusunun gücünü hem dünyaya hem de kendi halkına göstermek amacıyla manevralar düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanı, başbakan, milletvekilleri, askerlerin katılım gösterdiği manevraları Türk kamuoyu da yakından takip etmiştir. Ege ve Trakya'da yapılan tatbikatlara halkın da katılımı sağlanarak güçlü Türkiye'nin güçlü ordusu ile her türlü tehlike karşısında güçlü olduğu dünyaya gösterilmiştir.⁵¹ Genel Kurmay Başkanlığı da bu manevralara katılanlara bir hatıra olarak dağıtılmak üzere Darphane'ye madalya bastırmıştır.

I. Ordu Trakya Manevrası, 17-20 Ağustos 1937'de yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, başvekil, çok sayıda mebus ve asker katılmıştır. Trakya Bölgesi'nde yapılan askerî tatbikatın anısına madalya bastırılarak tatbikata katılanlara hatıra olmak üzere dağıtılmıştır. Nikelden yapılan madalyanın ön yüzünde, çevrede "I. Ordu Trakya Manevrası Hatırası" yazısı, ortada K. Atatürk

50 "Tarih Kurultayı için Madalya ve Pul Basılıyor", *Ulus*, 3 Ağustos 1937, s. 2.

51 Fatih Özkurt, Mustafa Kemal (Atatürk) Döneminde İcra Edilen Askerî Manevra ve Tatbikalar (1909-1938), *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi*, Konya 2013, s. 292-295.

imzası ve altında “20 VIII 1937” tarihi yer almaktadır. Madalyanın arkasında meşe dallarından bir çelenk içerisinde ay yıldız vardır.⁵²



II. Ordu Ege Manevrası, 8-15 Ekim 1937 tarihleri arasında yapılmıştır. Atatürk 27 Eylül 1937 tarihinde Başvekil Celal Bayar'a gönderdiği telgrafta Trakya manevrasında olduğu gibi Ege Manevrası'nda da komutan, subay ve diğer katılımcılara bir hatıra madalyası vermenin uygun olacağını belirtmiştir. Bayar, madalyalar için Genelkurmay ile görüşmüş ve Darphaneye gerekli sipariş verilmiştir.⁵³ Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün de katıldığı askerî tatbikatın anısına bastırılan madalyanın ön yüzünde çevrede “EGE II. ORDU MANEVRASI HATIRASI” yazısı, ortada K. Atatürk imzası altında “13-X-1937” tarihi yer almaktadır. Madalyanın arkasında meşe dallarından bir çelenk içerisinde ay yıldız olup bronzdan yapılmıştır.⁵⁴

52 Nurettin Gül, Havacılık Müzesi Madalya, Nişan ve Bröve Kataloğu, *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 1993, s. 28.

53 Fatih Özkurt, *agt.*, s. 255-256.

54 Gül, *agt.*, s. 28.



III. Ordu Tunceli Manevrası ise 24-26 Ağustos 1938 tarihinde yapılmıştır. Genelkurmay Başkanlığı'nca diğer manevralarda olduğu gibi Tunceli'de yapılan askerî tatbikatın anısına da madalya bastırılması uygun görülmüştür. Cumhurbaşkanı Atatürk, sağlık durumu iyi olmadığı için katılamazken Başvekil Celal Bayar, Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, çok sayıda üst düzey subay ve asker katılmıştır. Başta Darphane'ye manevraya katılacak subaylara verilmek üzere tunç veya sarı renkte 350 adet madalya siparişi verilmiştir. Daha sonra tüm subaylara ve gelecek misafirlere verilmesi için 1000 adet madalya daha basılması istemiştir. Hatta daha sonra yetmediği için 500 adet daha basımı yapılmıştır.⁵⁵ Madalyanın ön yüzünde, çevrede “3. ORDU TUNCELİ MANEVRASI HATIRASI” yazısı, ortada K. Atatürk imzası ve altında “26-VIII 1938” tarihi yer alır. Madalyanın arkasında meşe dallarından bir çelenk içerisinde ay yıldız vardır. Bronzdan yapılmıştır.⁵⁶

⁵⁵ BCA, 30.10.00/197.349.8./232/08.10.1938.

⁵⁶ Gül, *agt*, s. 28.



Sonuç

Cumhuriyetin ilanıyla yeni bir devlet kurulurken yeni rejime uygun yurttaş ve ulus inşa etmek önem kazanmıştır. Padişah egemenliğinden halk egemenliğine, tebaadan yurttaşlığa geçiş yaşanmıştır. Yeni bir devletle birlikte ulus devlet yaratma projesi cumhuriyeti kuran lider kadronun önem ve öncelik verdiği işlerin başında gelmiştir. Halkın ulusal bilinç ve yurttaşlık sorumluluklarını geliştirmek amaçlanmıştır. Yeni Türk devletinin ulus-devlet kimliğinin inşasında madalyalar önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet döneminde ülke savunmasında yer alanlara verilen madalyaların dışında yurttaşlık bilincini artırmaya yönelik çok çeşitli madalyalar verilmiştir. Ekonomik, sosyal, kültürel içerikli ve toplum yaşamını derinden etkileyen olaylar anısına çeşitli cemiyetler ve devlet kurumları tarafından madalyalar bastırılmıştır. Nüfus artışını özendirmek için altı çocuğu olan kadınlara aile madalyası verilerek toplumda çocuk sayısının artırılması ve aile bilincinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Türk Tayyare Cemiyeti'nce sivil havacılığın gelişmesi için cemiyete bağış yapacak yurttaşları teşvik amacıyla bağış oranlarına göre madalya verilmiştir. Cumhuriyetin ilanının onuncu, on beşinci gibi yıl dönümlerinin anısına madalyalar dağıtılmıştır. Ege ve Trakya'da yapılan tatbikatlar anısına madalya bastırılmış ve Türkiye'nin güçlü ordusu ile her türlü tehlike karşısında kuvvetli olduğu dünyaya gösterilmiştir. Yeni kurulan güçlü devlet imajının vatandaşlara aktarımında madalyalar sembol olarak kullanılmıştır.

Kaynaklar

Arşivler

- 1-Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu, Dosya No, Tarih
BCA, 30.18.1.1./7.29.6./22.08.1922.
BCA, 30.18.1.1./6.44.5/09.01.1923.
BCA, 30.10.00/194.330.5/ 232/08.06.1925.
BCA, 30.18.1.2/ 39.70.12/ 235-46, 9 Ekim 1933.
BCA, 490.1.0.0/1154.50.1/ 7.Büro/ 5.11.1938.
BCA, 30.10.00/197.349.8./232/08.10.1938.

Sürelî Yayınlar

- Akşam*
Ceride-i Resmîye
Cumhuriyet
Hâkimiyet-i Milliye
Resmî Gazete
Ulus

Kitap ve Makaleler

- Alpaslan, Erhan-Gedik, Sadi, “TBMM Tarafından Maraş’a İstiklal Madalyası Verilmesi ve Şair Mehmet Nadi Bey’in Madalya Kasidesi”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C XV/S. 1, 2018, s. 253-284.
- Aslan, Demo, Ahmet “Tayyare Cemiyeti’nin Propaganda Faaliyetleri ve Tayyare Bayramları”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C XIV/S 3, s. 141-150.
- Başığit, Türkan, “Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları”, *Türkler*, C XVII, s. 1218-1236.
- Duman, Doğan, “Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyet”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C I/S 2, 1992, s. 127-141.
- Eldem, Edhem, *İftihar ve İmtiyaz: Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul 2004.
- Eralp, T. Nejat “Osmanlılarda Nişan ve Madalya”, *Türkler*, C XIII, Ankara 2002, s. 683-686.

Gül, Nurettin, Havacılık Müzesi Madalya, Nişan ve Bröve Kataloğu, *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 1993.

Hürkuş, Vecihi, *Bir Tayyarecinin Anıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000.

İstiklal Madalyası Tarihi ve Tanımı, Türkiye Muharip Gaziler Derneği Yayını, Ankara 1983.

Kalkay, Yakup “Cumhuriyetin 19 uncu Yılında Demiryollarımız”, *Demiryollar Dergisi*, S. 213-214, Ekim-Aralık 1942, s. 23-24.

Kıvanç, Osman, “Cumhuriyet’in Anıtları: Anıt Heykeller”, *Türkler*, C XVIII, s. 503-512.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1993.

“Madalya Maddesi”, *İslam Ansiklopedisi*, “C XXVII, Ankara 2003.

Okur, Mehmet, “Atatürk Tarafından Yabancı Devlet Başkanlarına Verilen Hediyeler”, A.Ü. *Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 33-34, Mayıs Kasım 2004, s. 79-88.

Özkurt, Fatih, Mustafa Kemal (Atatürk) Döneminde İcra Edilen Askeri Manevra ve Tatbikatlar (1909-1938), *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi*, Konya 2013.

Öztaş, “Sezai, “Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı ve Tarih Öğretimi”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2, S. 2, Haziran 2009, s. 94-107.

Semiz, Yaşar, “1923-1950 Döneminde Türkiye’de Nüfusu Arttırma Gayretleri ve Mecburi Evlendirme Kanunu (Bekârlık Vergisi)”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2010, s. 423-469.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: I, C 6, İçtima: 1, Yüz Beşinci İçtima, 29 Kasım 1920.

Türk Tayyare Cemiyeti Nizamname-i Esasisi, Ankara Matbaası, Ankara 1926.

Türk Tayyare Cemiyeti Esas Nizamname ve Madalya Nizamnamesi, Ankara 1932.

Türkiye Cumhuriyeti Madenî Paraları ve Madalyaları (1923-1973), yay. haz. İbrahim Tözen-Tunçay Aykut, Nümismatik Yayınları, İstanbul 1973.

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, Ankara 1930.

Uzun, Derya, “Sanatsal Göstergeler Bağlamında Az Tanınan Bir Heykeltıraş ve İstiklal Madalyası Tasarımcısı Mesrur İzzet (Ahmet Mesrur Durum)”, *Sanatsal Göstergeler*, Yay. Haz. Kıymet Giray, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2013, s. 49-58.